

Les Coves en el temps de la Germania (1519-1522): actes i responsables

Josep-Antoni Domingo i Borràs

Encara avui resulta ser el més complet estudi sobre la Germania l'obra de Ricard García Cárcel, professor d'Història Moderna de la Universitat Autònoma de Barcelona, "Las Germanías de Valencia", publicada en 1981, tot revisant i reordenant una primera edició que sota el mateix títol va publicar en 1975. En ella es deixa ben a les clares el procés continuat d'aixecament-guerra-revolució-repressió que van tenir els succeïts de la revolta i van patir els revoltats de la Germania. En aquells temps passats, entre 1519 i 1522, com en altres ocasions posteriors, hi va haver gent que pensà que la utopia podia transformar-se en realitat i amb eixa convicció va participar de l'intent.

Pel que fa a les Coves, en la present ocasió ens hem fet servir com a fonts informatives els documents guardats a l'Arxiu del Regne de València, a la secció Clero, Llibre 2921 i Caixa 2296, que formen part de l'antic Arxiu de l'Ordre de Montesa, inventariat i publicat en 1977 per l'eminent investigador don Vicent García i Edo, a qui des d'aquí agraïm tan acurada tasca que ens permet aproximar-nos amb facilitat al coneixement històric del vell Maestrat, i també ens hem valgut de l'ajut bibliogràfic prestat per l'obra de Martí de Viciana "Crònica de la Inclita y Coronada Ciudad de Valencia", IV part, en reimpressió facsimil de l'edició barcelonina de 1566 feta a València en 1972, sota la direcció del ben recordat professor Sebastià García Martínez.

Els primers esdeveniments s'hi produïren a la

ciutat de València durant l'estiu de 1519 tenint per principals protagonistes els representants dels gremis urbans envoltats per un ambient de crisi econòmica, temps de pesta -que va provocar la fugida de la ciutat dels oficials i magistrats per por al contagi-, sota el perill d'atac imminent d'uns vaixells turcs i augment de les bandositats. Davant del desemparament amb que el poble pla es trobava, els representants dels gremis -úniques institucions amb capacitat per a organitzar la ciutadania- decidiren constituir la Germania i demanar-li permís al rei per a armar-se. Poc després, ja en 1520, davant l'absentisme dels oficials i càrrecs d'autoritat, el sector moderat dels agermanats, comandat per Joan Llorens, Guillem Sorolla, Joan Caro i Nicolau Monfort, pretenia entre altres coses el control polític, municipal i regnicola, principalment la constitució de la Junta dels Tretze i la inclusió, la insaculació a les bosses, per a la provisió de càrrecs de govern dels agermanats. Al temps que anava estenent-se la Germania pel territori valencià, les llargues i curtes donades pel rei, a més de la tibantor sorgida entre els agermanats i l'estament nobiliari de la ciutat propiciaren l'aparició i triomf del radicalisme en 1521 i 1522, carregat de continguts antisenyorials o anti-feudals i antimoriscos, representat per les figures de Vicent Peris, Esteve Urgellés i Miquel Estellés. Aquest radicalisme ben aviat va donar pas a l'enfrontament bèl·lic entre els agermanats i els reialistes que va tenir lloc a les comarques de la Plana

de Castelló i Camp de Morvedre, la Ribera del Xúquer, la Costera, la Safor i el Baix Segura. El programa del radicalisme incloïa punts tals com la supressió d'impostos i l'abolició dels censals, ambdós força atractius per a les gentes del vell Maestrat de Montesa, territori senyorial per excel·lència de l'Antic Regne, on a més el seu senyor, el Maestre Bernat Despuig era l'ambaixador reial front als agermanats i el seu nebot Francesc Despuig, comanador major de les Coves, un actiu col·laborador contra els vasalls avalotats. A la guerra li va seguir la forta repressió dels vençuts agermanats dirigida per l'aleshores virreina Germana de Foix i que no va cessar fins la publicació del perdó general de 1528.

Les notícies dels actes que tenim referents a les Coves provenen de Viciana i de la documentació que es va instruir per a la repressió.

Diu la "Crònica" al full 147 voltat: "A xxviii de Junio (de 1521) Miguel Esteles llego alas cuevas de Vinroma: donde fupo que el gouernador dela Plana, y comendadores hauian tornado a Benicarlo: y que tenian poca gente. Poréde acuerdo Estelles d dexar deyr a Sámatheo, y marchar para Benicarlo, por romper con el guernador y comendador mayor, pues el tenia mas de M.D. infantes, conque podria hazer bué efecto.". Repareu amb els detalls, la data 29 de juny de 1521, el personatge Miquel Estellés, un dels líders del radicalisme, i que compta amb una gran gentada. L'interrogant que sorgeix d'immediat és la següent: abans de l'arribada les Coves ja s'havia agermanat o ho fa en eixa mateixa data? els avalots ja s'havien produït o són d'eixa mateix dia?. Sincerament no ho sabem. De la documentació tampoc es dedueix. Si seguim però la narració de Viciana i tenim en compte que Estellés fou apresat a Castelló el 4 de juliol immediat, ens podem fer la idea de que els esdeveniments a les Coves van estar molt breus, i ben aviat la vila fou de bell nou sotmesa al rígid control de la senyoria.

Hem dit que la documentació pertany al procés de la repressió, elaborada pel que sembla en 1523. El Maestre de Montesa manà confeccionar un memorial de danys on es fa constar els perpetrats a les Coves:

"Libre dels danys rebuts per lo Rvmo. Sr. Mestre de montesa y de sant Jordi fets e causats per los rebelles ajermanats de la pnt. Ciutat e regne de Valencia segons particularment se conté en los capitols e items infraescrits.